

Gripsnäs, bostad för ämbetsmän, folhögskolerektorer och entreprenörer

Gripsnäs från sjösidan.

Många besökare i Mariefred och på Gripsholms slott frågar om den vita slottsliknande byggnaden på andra sidan viken. Den heter numera **Gripsnäs**, men hette ursprungligen **Villa Martin** efter grundaren **Hugo Martin** (f. 1849). Han var en betrodd ämbetsman, generaldirektör för Lantmäteristyrelsen och god vän till kung Oscar II.

Han fick kungens nådiga tillstånd att arrendera en bit av Hjorthagen och där bygga en sommarvilla samt uppdrog åt arkitekten August ("Agi") Lindegren att rita en villa i "italiensk stil". Huset stod färdigt 1897 och det sägs att Oscar II blev mäkta förgrym-mad när han såg att det mer liknade ett slott än en sommarvilla. Bekantskapen sades upp och Hugo Martin råkade i onåd.

Interiör från "Villa Martin", Gripsholm. Foto Lindmarks ateljé 1946

“Agi” Lindegren (1858-1927) var en av de mest anlitade och framstående arkitekterna i Sverige kring sekelskiftet. Han var slottsarkitekt på Drottningholms slott. Bland de mer kända byggnader som han har ritat märks Biologiska museet på Djurgården i norsk stavkyrkestil med spåntak, Gustav Vasa kyrka vid Odenplan i nybarock samt den s.k. Cassels donation i Grängesberg i nyklassicistisk stil. De skilda stilarterna visar bredden i hans konstnärskap. Han ritade också under åren 1901-1906 de första Nobeldiplomen.

Hugo Martin dog redan 1899, 50 år gammal. Malisen säger att han dog när han satt hos barberaren och blev rakad. Om det var barberarens fel eller kungens onåd som bidrog till döden må vara osagt. Martins änka, Hildur bodde kvar, men erbjöd 1917 huset till försäljning. Svenska underofficersförbundet inköpte fastigheten i avsikt att nyttja den som rekreationshem. I samband med förbundets 10-årsjubileum gjorde man en utflykt till Gripsholm och den inköpta vilohemsfastigheten. Man

samlades under kongressen till middag på stadshotellet i Mariefred. Men redan i juni 1918 sålde man Gripsnäs enär man befarade att driften skulle bli för dyr. Man ifrågasatte också om det skulle bli någon vidare rekreation att på detta sätt sammanföra ett antal mer eller mindre förslitna och knarriga yrkesbröder. Man tjänade 50.000 kronor på affären.

År 1918 förvärvades Gripsnäs av hovrättspresidenten **Berndt Hasselrot** (f.1862). Han hade innehaft flera framstående juristbefattningar och var justitieminister i den Ham marskiöldska s.k. borggårdsministären 1914-1917. Han dog år 1930. Änkan, Gunhild Hasselrot, bodde sedan kvar till 1948, då slottet jämte intilliggande orangeri och vakt- mästarbostad såldes till Gripsholms folkhögskola. Byggnaderna låg fortfarande på ofri mark, varför även arrendet överfördes till folkhögskolan. Paret Hasselrot är begravda på Mariefreds kyrkogård.

Redan år 1869 donerade veterinären Anders Jacobi 8 000 riksmünt för bildande av en folkhögskola i Mariefreds och Kärnbo församlingar. Planeringen kom dock i gång på allvar först 1932. En drivande kraft var godsägaren och kommunalpolitikern C.A. Pettersson, kallad "Gesta-Pelle". Han var far till Gunnar Myrdal och alltså farfar till Jan Myrdal, båda senare kända Mariefredsbor. Den 3 juni 1933 bildades **Föreningen Norra Södermanlands folkhögskola** och ett år senare började undervisningen i de lokaler där Gripsholms Kemiska Fabriker hade haft sin verksamhet. Elevbostäder in-reddes i den s.k. Stallgården.

Folkhögskolan var trångbodd och saknade rektorsbostad, samlingssal och bibliotek. Därför togs frågan om ett förvärv upp i styrelsen när det år 1947 blev känt att Gunhild Hasselrot ville sälja Gripsnäs. Köpet var kontroversiellt och vid ett livligt styrelsesammanträde, då beslutet togs, avgick två ledamöter, bland dem den dåvarande slottsfogden på Gripsholms slott, Harry Hedenstierna. Köpeskillingen uppgick till 175 000 kronor. Dessutom genomfördes en del ombyggnader och

reparationer för 150 000 kronor. I Gripsnäs, omfattande sammanlagt 1 600 kvadratmeter bostadsyta, inrättades en rektorsbostad om 240 kvm, ett 20-tal elevrum samt bibliotek, samlingssal och ett skolkök. I orangeriet ordnades en vaktmästarbostad utöver den befintliga. Kort efteråt övertog Södermanlands läns landsting huvudmannaskapet för folkhögskolan som då fick namnet **Gripsholms folkhögskola**.

Gripsnäs från landsidan

Från år 1947 och några decennier framåt fanns delar av **Svenska statens porträtt-samling** på Gripsnäs. Porträttssamlingen är med sina cirka 4 500 föremål en av världens största. Den förvaltas av Nationalmuseum och skall finnas på Gripsholms slott, där dock endast en del av samlingen får plats. Dåvarande rektorn, Carl Callersten, lyckades intressera Nationalmuseum för att deponera de modernare delarna på folkhögskolan, merparten i skollokalerna men också, som sagt, delar på Gripsnäs, som då under vissa tider skulle hålla öppet för allmänheten. Folkhögskolans uppdrag avvecklades på 1970-talet.

Gripsnäs var inte idealiskt som rektors- och elevbostad. Huset var också

dyrt att underhålla. Sedan nya elevbostäder byggts överlät landstinget arrendet och bygg-naderna år 1979 för 510 000 kronor. Köpare var **Lars Göran Gullstedt** (f. 1935). Han kom från enkla förhållanden i Finland men emigrerade 1955 till Sverige där han snart startade ett företag i byggbranschen. Han köpte mark i Upplands Väsby längs vägen mellan Stockholm och Arlanda. Där började han utbyggnaden av GLG-center, en stadigt växande fastighetspark för företag med det 24 våningar höga hus, som nu är Scandic Hotel, som kronan på verket. Under sent 1980-tal köpte Gullstedt också fastigheter i Atlanta i USA. Han finansierade företagets expansion genom lån för vilka han i stor utsträckning gick i personlig borgen. När det sedan blev lågkonjunktur och bankkras i början av 1990-talet drog bankerna åt svångremmen och Gullstedt sattes i personlig konkurs år 1993. Han har själv berättat därom i boken "När banken tog för sig" (Ekerlids förlag 2006)

Gripsnäs övertogs av **Lars Larsson**, som hade ärvt en förmögenhet på plast. Hans far, Vilhelm Larsson, grundade företaget Trioplast, som tillverkar plastfilm för olika förpackningsändamål. Den mest kända produkten är de vita plasticsäckar, innehållande konstgödsel eller halm, som kan ses på svenska åkrar både vår och höst. I mitten av 1970-talet överlät Vilhelm Larsson företaget till sönerna Bo och Lars Larsson. Den senare sålde emellertid 1984 sin andel till brodern. Lars Larsson genomförde ganska omfattande renoveringar av Gripsnäs trots att han bodde där endast sporadiskt. Han flyttade 2002 till London

Ny ägare av Gripsnäs blev IT-entreprenören **Ulf Jonströmer** (f. 1945). Han började sin yrkesbana som programmerare på Datasab i Linköping men blev efter en kort tid chef för en avdelning som arbetade med programvaruutveckling. Han ledde en utredning som visade att små persondatorer hade framtiden för sig. Bolagets ledning ville emellertid satsa på stordatorer, varför Jonströmer sade upp sig och läste in en civilekonomexamen. Han startade år 1974 tillsammans med en kamrat program-varuföretaget AU-system. Ett av bolagets första uppdrag blev digitaliseringen av Stockholms fondbörs. Företaget

utvecklade också en metod att flytta trafik från fast till mobil telefoni, något som i dag är självklart men 1995 var revolutionerande. Under slutet av 1990-talet var Jonströmer en flitig debattör och talesman för IT-sektorn. Han ingick i den arbetsgrupp som slog samman arbetsgivareföreningen SAF med Sveriges Industriförbund till organisationen Svenskt Näringsliv. År 2001 startade han till-sammans med sin japanska hustru, Cynthia, ett riskkapitalbolag med det uppfordrande namnet Brainheart och köpte alltså ett år senare Gripsnäs.

Benämningen riskkapitalbolag har i dag fått en dålig klang därför att en del sådana har uppträtt på ett etiskt mindre tilltalande sätt. Många har dock kunnat finansiera samhällsnyttiga verksamheter som haft svårt att på annat sätt skaffa kapital. Dit hör Brainheart. År 2009 startade Gripsholmsskolan med två klasser i iordningställda lokaler i orangeriet vid Gripsnäs. Skolan har sedan vuxit med cirka 40 elever per år och har nu 260 elever upp till och med grundskolans sjätte klass. Den fick nyligen tillstånd att bedriva undervisning till och med nionde klassen. Lokalerna på Gripsnäs har naturligtvis blivit för trånga. Därför förvärvades för några år sedan de hus där folkhögskolan på sin tid höll till. Som den entreprenör han är, planerar Ulf Jonströmer att starta även andra verksamheter i Mariefred med Gripsnäs som bas.

Den ursprungliga patriciervillan, som väckte kung Oscars missnöje, har alltså en mångskiftande användnings- och ägarbild. Hugo Martin kunde nog inte föreställa sig att den en dag skulle ägas av en IT-entreprenör och inhysa en friskola.

Gunnar Nordbeck

